

ХУДОЖНИК МИХАЙЛО ШАЛАБАВКА — АВТОР ПОРТРЕТА КЛИМЕНТІЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Лариса Купчинська

*в. о. директора Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів
ЛННБ України ім. В. Стефаніка, канд. мистецтвознавства, доцент*

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6461-4819>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12\(28\)-13](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12(28)-13)

На основі вивчення архівних матеріалів і досліджень сучасних науковців висвітлено життєвий і творчий шлях маловідомого українського фотографа і живописця першої половини ХХ ст. Михайла Шалабавки. Завдяки аналізу листів митця до Митрополита Андрея Шептицького наведено нові факти, які увиразнюють його участь у громадському житті та становленні української школи фотографії. Зазначено, що він у світлинах зафіксував національно-визвольні змагання українського народу початку ХХ ст., життя і побут Бойківщини. Окрему увагу приділено фотопортретам, які зберігаються у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Доведено, що всі вони виконані відповідно до вимог часу. М. Шалабавка практикувався у живописі, виконав «Портрет Климентія Шептицького», який підсумовує його багатоаспектний досвід.

Ключові слова: *Михайло Шалабавка, український фотограф, історія, життя і побут, портрет, Климентій Шептицький.*

Українська культура славиться іменами багатьох людей, які, збагачуючи її своєю працею, часто залишаються малознаними. До їх числа належить Михайло Шалабавка. Сьогодні про нього відомо дуже мало. Він народився 1894 р. у Турці, куди батьки переїхали з Яблунева біля Коломиї. Після закінчення Дрогобицької гімназії навчався у Краківській академії мистецтв. 1921 р. у рідному містечку він розпочав діяльність фотографа, а в 1930 р. отримав ремісничу карту, що дозволяла йому розпочати фотографічну справу у Львові. У 1931–1936 рр. фотоательє М. Шалабавки розташовувалося у приміщенні на вул. Потоцького (нині — ген. Чупринки), 38, тобто на розі з колишньою вул. На Байках (нині —

Київською). У 1936 р. фотограф переїхав на вул. Шептицьких, 11 і невдовзі переніс туди свій заклад. Наприкінці 1930-х рр. разом із донькою Галиною емігрував до Сполучених Штатів Америки. Відтоді інформації про нього немає [8, с. 292].

Окремі з наведених дослідниками даних, зокрема навчання у Кракові, не підтверджуються документально [25, с. 225-444]. Усе свідчить про необхідність ґрунтовного дослідження творчої особистості М. Шалабавки на основі архівних матеріалів, зокрема епістолярної спадщини фотографа. В одному з листів до Митрополита Андрея Шептицького він стисло виклав свою біографію. «В 1915 р. зістав яко Січовий Стрілець арештований Російською окупаційною владою, та зістав вивезений до Києва, де щасливо вдалось мені втекти, та поступити на дальшу практику фот. таки в Києві. Але в 1918 році знова обовязок покликав мене з поворотом вступити в ряди С. С. при Центральній Раді. А тут призначили мене яко полкового фотографа де й при тім працював для Укр. Прес. Бюра. При розоруженню С. С. Гетьманом Скоропадским, взявся самостійно працювати, доконуючи світлин історичних моментів. Та не довелось використати так цінного доказового матеріялу, бо приневолений Австрійською владою повертати до дому, де на границі відібрано мої світлини в скількості 1.200. ш. які посідали факти історичні майже від початку Цент. Ради аж до Гельманьщини. З поворотом на рідню, стрінувся з розпадом Австрії, а там дальше довелось пережити те що й другим. Повернувши до дому доперва 21 падолиста 1919 р. прибитий та знищений на здоровлю як і матеряльно до крайности. В дома зістаючи під доглядом поліції, змушений був що другий день, зголошуватись на постерунку, доперва з бігом часу позискавши свободу взявсь за відновлення варстату праці» [18, арк. 5].

Працюючи у Турці, М. Шалабавка виношував амбітні плани. Добре розуміючи, що Львів, будучи у 1920-х рр. центром українського культурного життя, не мав належного розвитку українського мистецтва фотографії, митець прагнув навчати молодь, дати їй у руки фах, який дасть змогу прислужитися українському народові, українській справі. Не менш важливим своїм завданням вважав задовольнити потреби української громадськості Львова у високопрофесійній світлині. «Рівночасно моїм обовязком яко людини вповні свідомої в напрямі загальних праць фотографічного

знання, стати на чолі укр. амат. гуртка світлиців у Львові, даючи певний вмільний провід та науку» [17, арк. 1]. Важливим чинником у розвитку української фотографії розглядав появу друкованого слова [17, арк. 1 зв.], а також проведення виставок, перша з яких, на його думку, мала показати глядачеві Бойківщину, її етнографічні типи, мистецькі пам'ятки тощо [18, арк. 6]. Дещо йому вдалося здійснити. Сьогодні відомою є замітка у пресі від 1929 р. про те, що М. Шалабавка, який проживав у Турці, шукав українку на практику до фотографічної майстерні. Від неї він вимагав середню освіту, обіцяв повне утримання, а якщо вона проявлятиме талант, — буде платити зарплату [12].

З метою реалізації чітко окреслених планів у 1929 р. М. Шалабавка звернувся до Греко-католицького митрополичого ординаріату у Львові з проханням надати кошти для влаштування фотоательє. Він попросив 5 700 золотих, з яких 3 500-4 000 — на оплату відступного за домівку (майстерню), 600-700 — для встановлення відповідного електричного освітлення, а 1 000 — на один стаціонарний фотоапарат [17, арк. 1 зв.]. Усе інше, зокрема переносні дорожні фотоапарати, декорації, митець зобов'язувався придбати за власні кошти. У 1930 р. М. Шалабавка, якого підтримав Митрополит Андрей Шептицький [11, с. 283], отримав ремісничу карту. Це був час, коли у Львові вже працювало понад 40 українських фотографів. Притому він став одним із тих, хто, виконуючи високопрофесійні твори, «хотіли би знімати лиш те, що має вартість» [3, с. 3]. Це підтверджують його слова про те, що для нього найголовнішими є «обов'язок, почування гідності праці для Українського Народу» [17, арк. 1]. Разом з іншими він прагнув «запрягтися до воза української науки і підпомогти її своєю роботою» [3, с. 4]. Усе це визначило подальшу його долю.

З приїздом до Львова М. Шалабавка долучився до діяльності Українського Фотографічного Товариства (УФОТО), заснованого 1930 р. у Львові з ініціативи Степана Дмоховського*, який згодом його очолив**. Митець брав участь у виставковій діяльності організації.

* Заснування у Львові фотографічного товариства обговорювали вже в 1926 р. [3]. Але тоді ця ідея не була підтримана.

** На перших зборах Товариства 9 листопада 1930 р. обрали його керівний склад: С. Дмоховський — голова, М. Ганицька — заступник голови, Д. Фіголь — секретар [1, с. 5].

Відомо, що він експонував свої твори на «I виставці української аматорської фотографіки», де представив світлини «Косар», «Бойко», «Добив торгу», «Сільська красуня», «На перелазі». На цій виставці М. Шалабавка разом з О. Заплатинською, М. Сеньківським, З. Шерффом і Л. Янушевичем взяв участь як професійний фотограф [5, с. 15, 16]. Крім того, митець був учасником виставки в Чикаго, а також одним з її організаторів.

У 1931 р. фотоательє М. Шалабавки, відоме під назвою «Студію», розташовувалося на вул. Городоцькій, 64, поблизу костелу св. Єлизавети. Саме туди фотограф просив надсилати усі замовлення [21]. У 1932 р. його майстерня вже була на вул. Потоцького, 38.

У Львові М. Шалабавка став відомий насамперед як портретист. Сьогодні на це додатково вказує штамп із написом на деяких виконаних ним світлинах, зокрема Олексі Новаківського: «Спеціаліст фотографіки портретової | Михайло Шалабавка | Львів, вул. Потоцького 38» [24]. Це доводиться констатувати тоді, коли у його творчості відомими були фотодокументи визвольних змагань українського народу початку ХХ ст. Вагоме місце у ній посіли фотографії з життя і побуту Бойківщини, її минулого і сьогодення, що пояснюється передовсім любов'ю автора до рідного краю. Про це опосередковано свідчить штамп із написом: «Фотографічна збірня старовини | і типів «Бойківщини» | М. Шалабавка Турка н/Стр.», який він ставив у листах, написаних вже у Львові [21]. Не менш важливим є те, що фотограф не раз писав про власний «громадний збір «Бойківських» типів, життя, звичаїв, будівель, старовини, церков і т. д.» [21]. Він пропонував використати цю свою колекцію для організації першої виставки фотографії, а крім того, хотів залучити її для підготовки виставки в Чикаго [19, арк. 11]. У цьому контексті слід зазначити, що його світлини, які увійшли до колекції, вирізнялися високим мистецьким рівнем. Деякі етнографічні фото митець надсилав Митрополиту. В одному з листів він просить прийняти в дарунок «цей образок», який «представляє гірську околицю на бойківщині між Боровою а Сянками, де щорічно відбувається свячення води» [20]. Світлини митця з життя і побуту краю зацікавили ілюстровані видання Львова. Так, у журналі «Світ» (1926, чис. 3) опублікували твір «З наших гір. Повоєнний господар в Карпатах», про що додатково інформувала газета «Діло» [14]. Поза увагою фотографа не залишалися

мотиви Поділля і Гуцульщини [19, арк. 11], а також архітектура Львова. Відомою є зафіксована ним тепер вже неіснуюча кам'яниця на вул. Львівських дітей (нині – Героїв УПА) [7, с. 201, іл.].

Твори М. Шалабавки лягли в основу Великодніх листівок, які видавало товариство «Рідна Школа» у середині 1930-х рр. Першу згадку про них уже 1934 р. подав часопис «Діло», де зазначено, що під назвою «Христос Воскрес! Писанка Рідній Школі» (серія 10) «по мистецьки скомпонованих артистом фотографом Шалабавкою світлин, репродукованих в першорядних графічних заведеннях. Вони можуть заспокоїти найвибагливіший смак і тому всюди, де появляться за вітринами, наше громадянство радо їх купує» [13]. Епістолярій відомих діячів української культури вказує на те, що вони друкувалися ще й у 1936 р. [10].

З-поміж усіх найвідомішим у творчості М. Шалабавки є фотопортрет Олекси Новаківського (Інв. № Фот. 24144/II), один примірник якого зберігається у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (далі — ЛННБ України ім. В. Стефаника). Він репродукувався у першому номері журналу «Світло й Тінь», пресовому органі УФОТО. На це у редакції видання було декілька причин. Передусім те, що портрет найкраще відображає загальний напрям розвитку фотографії на західноукраїнських землях. Фотографія у суспільстві мала велику популярність, її трактували не інакше, як засіб документування. У цей час багато товариств активно окремо формували їх збірки, в яких вагоме місце зайняв портрет. Безперечно, увага суспільства зосереджувалася значною мірою на чільних представниках. Ним у цьому випадку є Олекса Новаківський — український живописець і педагог, засновник Мистецької школи, що стала відомим осередком живописної культури у Західній Україні, дала освіту митцям, які згодом здобули світову славу: Святослав Гординський, Лев Гец, Мирон Левицький, Михайло Мороз, Роман Сельський, Григорій Смольський та інші. Ще однією причиною публікації твору М. Шалабавки в журналі є те, що він висвітлює актуальні аспекти тогочасного фотопортрета. Відомо, що у 1930-х рр. активно обговорювали створення фотопортрета. У 1933 р. Олександр Мох наголошував, що митець має одну лиш ціль — виразний образ і обов'язково гарний. Але тільки поєднання таланту, багатолітньої праці і технічних навичок вирішить, чи образ є мистецьким

твором. Автор світлини повинен аналізувати докiлля, увiйти в його середину, зрозумiти його сутнiсть, але притому «мусить стати самостiйним супроти дiйсности» [9, с. 3], що дасть змогу йому вкласти в неї своє «я». Важливим чинником у досягненнi цих завдань було вмiння використовувати можливостi освiтлення. За словами Данила Фiголя, саме свiтло «творить м о т и в, надає йому обличчя й характер. Дає блиск, оживляє одноманiтний простiр бажаними контрастами, заповнює завелику пусту площину новими меншими» [16, с. 53].

Працюючи над фотопортретом Олексi Новакiвського, М. Шалабавка, безумовно, враховував вимоги часу. Це особливо виразно простежується пiд час аналізу мистецької спадщини портретованого. Вiдомо, що у творчостi О. Новакiвського автопортрети займають особливе мiсце, вони є однiєю з яскравих i принципово важливих сторiнок його доробку. Вiн звертався до цього жанру впродовж усього життя, виконавши понад пiвтора десятка олійних автопортретiв i понад сотню начеркiв пером та оливцем, а також вугiллям [2, с. 31]. Упродовж багатьох рокiв науковцi стверджували, що митець малював себе виключно як реалiст, психолог, котрий талановито розкрив передусiм власний внутрiшнiй душевний стан у рiзні перiоди життя. Саме такий погляд сформував у 1930-х рр. один iз перших дослiдникiв творчостi О. Новакiвського, знаний український мистецтвознавець Володимир Залозецький: «Стоїмо наче перед поодинокими фазами пережитих життєвих етапiв, наче читаємо в них сповiдь самого артиста i його переживань. Вiдчитуємо не лиш його власнi психiчнi змiни, але й цiлого найближчого оточення, з яким вiн жиє» [4, с. 16]. Це, звичайно, вплинуло на М. Шалабавку, який акцентував увагу на максимально повному розкриттi внутрiшнього свiту портретованого.

Виконуючи фотопортрет О. Новакiвського, М. Шалабавка пiшов помітно далi. Працюючи над образом, вiн врахував характер творчостi митця, пiзню львiвську (так звану символіко-експресивну) її фазу, що припадає на 1920–1930-тi рр., коли кольоровi мазки його пензля вiдображають вже не так природний стан речей, як заряд символічного, психологічного звучання, уподiбноючись до музики [2, с. 23]. У результатi М. Шалабавка надав образу О. Новакiвського значення символу, комунікативно-художнього знаку з минулого у майбутнє. Про це ще в 1933 р. написав Данило

Фіголь: «Нераз стрічав я артиста-маляра Новаківського. Та як здивувався, коли принагідно побачив його фотографічний портрет у першому зшитку нашого журналу. Не хотілося вірити, що так можна віддати не тільки вигляд, але й характер людини. А до того мистецька інтерпретація! Як маєстатично освітлене чоло, який вогник жевріє в очах, що так хитро вмінють підглядати явища зовнішнього світу, як дивно мерехтить срібло світляних променів на волоссі. Це ж... “сонячні клярнети”» [16, с. 54]. Це підтвердила Лариса Крушельницька, автор портрета О. Новаківського (1978), який нині зберігається у Львові, у приватній збірці Степана Давимуки.

Виявлені у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаніка світлини авторства М. Шалабавки дають підставу стверджувати, що творча діяльність митця великою мірою зазнала впливу Митрополита Андрея Шептицького. Документально підтверджено, що співпраця між ними налагодилася в 1929 р. Вона тривала у наступні роки, маючи завжди дружній характер. Про добрі стосунки між ними свідчить лист-привітання з Великоднем, який фотограф написав у віршах [22]:

Христос родився! [...]
Заграють дзвони, голосом могутнім
Від Сяну до Дону аж по Чорне море
Та пронесесь слава по всій Україні
Слава во вишних Богу Христови
А зоря нени просвітить темряву
Просвітить тюрми мури камінні
Там де за славу та волю України
Стогнуть її сини закуті невинні
Освітить душу, зогріє серце
А Народ могутний силою повстане
Розгромить неволю, розібе кайдани
І Україна вільна повстане
І вільні з вільними Христової віри
Всі вільні свобідні України діти
Поділять славу святої правди
Христос родився... Славіте.

Зазначимо, що митець не пропускав нагоди привітати очільника Греко-католицької церкви з іменинами або ювілеєм. Один з останніх таких листів датується 1937-м р. [23].

Нині дослідники, добре знаючи про те, що до 1939 р. Митрополита Андрія Шептицького фотографували Юліан Дорош, Ярослав Коваль, Роман Сельський і Левко Янушевич [6, с. 4], М. Шалабавку часто називають його особистим фотографом [8, с. 292]. Підставою їхніх тверджень головним чином є світлини, датовані кінцем 1930-х рр., яких поки що вдалося виявити не так і багато. Безперечно, перебуваючи у дружніх стосунках із Митрополитом, він не міг не залишити для нащадків його світлини. Притому митець зосередив увагу на священниках, які своєю працею зміцнювали національних дух. Для нас сьогодні особливе значення має маловідомий альбом під назвою «У 25-ліття | Архирейських | Свячень | 1912–1937 / Їх Ексцеленції | Преосвященому Кир. Никиті | у 25-ліття | Архирейських Свячень | Духовенство | Львівського Деканату», який зберігається у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника. Митець готував його до відзначення 25-ліття єпископської хіротонії Никити Будки — знаного церковного діяча, першого єпископа Української греко-католицької церкви в Канаді, священномученика, проголошеного Блаженим у 2001 р. Згідно з написом на звороті титульного аркуша альбому, всі світлини виконані у Львові 1 листопада 1937 р. [15]. Сьогодні їх налічується 28, інші, кількість яких встановити трудно, є втрачені. В альбомі багато вирваних аркушів, є сліди від відірваних світлин тощо. З огляду на це, вважаємо за потрібне подати повний список фотографій відповідно до їх розташування. Альбом відкриває фотопортрет єпископа Никити Будки (Інв. № Фот. 26728/II), далі зображені: Леонтій Куницький (Інв. № Фот. 26729/II), Дамян Лопатинський (Інв. № Фот. 26730/II), Володимир Домет Садовський (Інв. № Фот. 26731/II), Євген Дудкевич (Інв. № Фот. 26732/II), Йосиф Кишакевич (Інв. № Фот. 26733/II), Іван Кліщ? (Інв. № Фот. 26734/II), Микола Галянт (Інв. № Фот. 26735/II), Ілярій Олянович (Інв. № Фот. 26736/II), Михайло Жовнірчук (Інв. № Фот. 26737/II), К. Загайкевич? (Інв. № Фот. 26738/II), Андрій Ішак (Інв. № Фот. 26739/II), невстановлена особа (Інв. № Фот. 26740/II), Петро Хомин (Інв. № Фот. 26741/II), Антін Каштанюк (Інв. № Фот. 26742/II), Дмитро Семчишин (Інв. № Фот. 26743/II), Василь Белей (Інв. № Фот. 26744/II), Кость Стисловський (Інв. № Фот. 26745/II), Роман Ганас (Інв. № Фот. 26746/II), Мирон Прийма (Інв. № Фот. 26747/II), Ярослав Милевич (Інв. № Фот. 26749/II), Богдан Липський (Інв. № Фот. 26750/II), Осип

Годунько (Інв. № Фот. 26752/II), Іван Гриньох (Інв. № Фот. 26753/II), Йосиф Сидорів (Інв. № Фот. 26754/II), Василій Лончина (Інв. № Фот. 26755/II), Володимир Максимець (Інв. № Фот. 26756/II), Совяк (Інв. № Фот. 26757/II). Багато з них були відомі насамперед своєю суспільно-громадською працею, деякі залишили помітний слід в культурі, зокрема в музиці і музикознавстві (В. Домет Садовський і Й. Кишакевич). Інші брали активну участь у національно-визвольних змаганнях: В. Белей, поручник 6-ї Стрілецької дивізії Армії Української Народної Республіки, ветеран Українських січових стрільців; О. Годунько, публіцист, поет, капелан Української повстанської армії; В. Максимець служив в Українській галицькій армії; І. Гриньох посідав вагомe місце у формаціях руху спротиву, а саме в Організації українських націоналістів, був одним з ініціаторів створення Української Головної Визвольної Ради. З вибухом Другої світової війни доля кожного з них склалася по-різному: більшість зазнала гонінь і переслідувань, дехто був заарештований і загинув від тортур у підвалах Народного комісаріату внутрішніх справ СРСР, інші, переживши лихоліття, повернулися до пастирської праці на невеликих парафіях Львова і його околиць, багато хто емігрував на Захід, жив і працював у Німеччині, США і Канаді.

Працюючи над альбомом, М. Шалабавка поставив перед собою складніше завдання — виробити спільну образно-художню концепцію, стримано-об’єктивну, безпристрасну, і запропонувати аналітичний підхід до створюваних образів. Треба зазначити, що митець успішно вирішив його. Він звернувся до погрудних зображень, що сприяло виразній індивідуальній характеристиці портретованих у контексті суспільно-національного життя. При тому автор світлин враховував здобутки портретного жанру в живописі, оскільки був обізнаний із творчістю митців, які працювали над портретними галереями у XIX — на початку XX ст., зокрема Корнила Устияновича, Теофіла Копистинського, Івана Труша та ін. На окрему увагу у створенні фотографій заслуговує освітлення, яке здебільшого має два джерела, обов’язково невидимі. Одне, яке м’яко падає на обличчя і перебуває за межами твору, є частиною світу глядача. Інше — позаду портретованого. Саме воно помітно розширює простір твору, збагачує його, наповнює сяйвом, яке за своїм змістом нагадує давні українські ікони із золотим

тлом. Воно контрастує з темним (чорним) вбранням священників, надає силуету їхніх постатей монументального звучання.

Вибраний М. Шалабавкою підхід до подачі чільних представників Української греко-католицької церкви ХХ ст. обумовлений вирішенням фотографії Никити Будки. Він поданий на повний зріст поряд із невеликим столом, вкритим мальовничим обрусом. На ньому лежить декілька книжок, до яких торкається права рука єпископа. Світло виходить із лівого боку, падає на струнку постать портретованого, утворюючи легку тінь позаду нього. Набуваючи символічного значення, воно надає окремим елементам композиції різного трактування. Насамперед це стосується образу єпископа, торс якого поданий у три чверті, а обличчя — анфас. Падаючи на його рясу, світло поглинається її чорним кольором і ледь видимо простежується лише у місцях кількох складок, що вільно спадають до низу. Світло більше проявляється на обличчі — м'яко лягаючи на нього, у всій повноті розкриває внутрішній стан єпископа. Усе це нагадує парадні портрети XVII–XVIII ст.

Вивчення традицій українського мистецтва уможливило звернення М. Шалабавки до живопису. Сьогодні відомим є виконаний митцем олійний «Портрет митрополита Андрея Шептицького» (1934), який зберігається в Музеї Митрополита Андрея Шептицького.

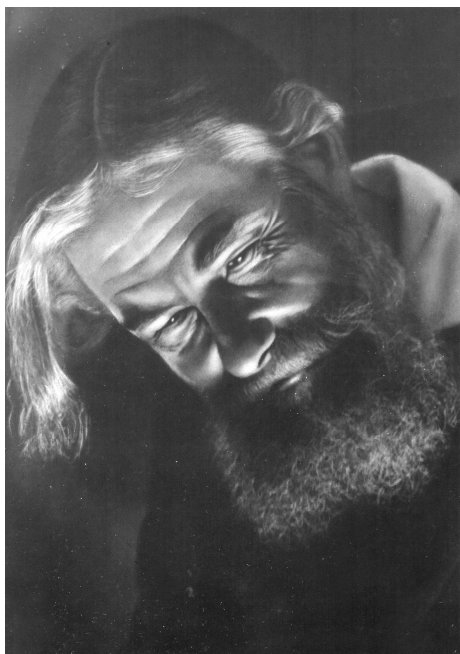
Менш знаним є «Портрет Климентія Шептицького» з фондів ЛННБ України ім. В. Стефаника. У його нижній частині зазначено, що він виконаний 25 грудня 1938 р. Це пряма вказівка, що його основу становить світлина.

Намальований олією на папері, твір привертає увагу своєю репрезентативністю. Портретований зображений анфас сидячи у кріслі. Лівою рукою церковний діяч опирається на посох. Розкриті поли чернечого вбрання утворюють пірамідальну композицію і тим самим підкреслюють урочистість образу. Він контрастує з середовищем, в якому розташований. Будучи достовірно точним, скромний, навіть, бідний інтер'єр увиразнює характер людини, який найкраще відображає скрупульозно опрацьоване обличчя, з підкресленими індивідуальними рисами. Привертає увагу кольорова палітра твору, обмежена сіро-коричневими барвами. Акордом є чорна ряса. Незважаючи на ахроматичність, митець збагатив колір насамперед широкою тональною градацією, окрему

увагу приділив рефлексам, відтак впровадив відтінки синіх барв. Вони контрастують із теплою кольоровою гамою обличчя і тим самим виділяють його.

«Портрет Климентія Шептицького», який виконав М. Шалабавка, найкраще відображає концепцію творчості автора. У ньому втілена програма портретного жанру, у межах якої працював митець. Увіковічивши образ чільного представника Української греко-католицької церкви, портрет має велике історичне значення, є документом часу. Разом із багатьма іншими творами першої половини ХХ ст. відображає державницькі настрої в суспільстві.

«Портрет Климентія Шептицького» підсумовує багатолітні творчі пошуки М. Шалабавки. Він акумулює великий досвід фотографа, його талант, відзначений багатьма поколіннями людей, а також обізнаність із мистецькими традиціями насамперед західноукраїнських земель, які автор трансформував відповідно до нових вимог часу.

Шалабавка М. Портрет Олекси Новаківського (1930; фотографія)

1. *Балицький О.* Шляхом розвитку української фотографії // *Світло й Тінь.* Львів, 1933. Чис. 1/2. С. 4-6.
2. *Волошин Л.* Автопортрети Олекси Новаківського. Львів: Свічадо, 2004. 156 с., іл.
3. *Гайдучок С.* Світливість // *Діло.* 1926. 27 квіт. (чис. 92). С. 3, 4. Рубр.: Зі спорту.
4. *Залозецький В.* Олекса Новаківський. Львів: Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, 1934. 54 с., іл.
5. Катальог І. виставки української аматорської фотографіки. Львів 7. XII – 14. XII. 1930 / вступна ст. *С. Д. [С. Дмоховський].* Львів: Друкарня «Неділя», [1930]. 16 с., іл.
6. *Коваль Я.* Господар Перегінської пущі: Рідкісні фотографії з життя Слуги Божого Андрія Шептицького. Львів: [б. в.], 1996. 34 с., іл.
7. *Котлобулатова І.* Львів на фотографії – 2: 1860–2011. Львів: Центр Європи, 2011. 352 с., іл.
8. *Котлобулатова І.* Львів на фотографії – 3: Львів'яни. Львів: Центр Європи, 2014. 320 с., іл.
9. *Мох О.* З проблемів фотографіки // *Світло й Тінь.* Львів, 1933. Чис. 1/2. С. 2, 3.
10. Панченки. Великодня листівка Старосольським від 10 квітня 1936 р. [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. Ф. 360 (Старосольський Володимир-Степан (1878–1942), адвокат, правник, соціолог, громадський і політичний діяч, дійсний член НТШ, професор). Оп. 1. Спр. 542 (Листи Панченка Р., Панчака В. і Панькевича І. до Старосольського В.). Арк. 20.
11. *Пасіцька О.* «Львівський Манчестер» і «Галицька Каліфорнія»: соціально-економічна діяльність українців Галичини (20–30-ті роки ХХ ст.). Львів, 2019. 572 с., іл.
12. Потрібна панна українка // *Діло.* 1929. 21 серп. (чис. 185). С. 6. Рубр.: Оголошення.
13. Появилися в продажі гарні воскресні листівки // *Діло.* 1934. 3 квіт. (чис. 87). С. 4. Рубр.: Новинки.
14. «СВІТ» ілюстрований журнал // *Діло.* 1926. 7 лют. (чис. 28). С. 4. Рубр.: Бібліографія.
15. У 25-ліття Архирейських Свячень 1912–1937 [Альбом фотографій] // Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, Інститут досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів. Фот. Інв. № 26 728/II ф. – 26 757 / II ф. Арк. 1 зв.
16. *Фіоль Д.* Освітлення передовсім // *Світло й Тінь.* Львів, 1933. Чис. 7/8. С. 53, 54.

17. *Шалабавка М.* Лист до митрополита Андрея Шептицького від 15 січня 1929 р. [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. Ф. 408 (Греко-католицький митрополичий ординаріат, м. Львів). Оп. 1. Спр. 600 (Листи фотографа Шалабавки Михайла Шептицькому А. про надання грошової допомоги для влаштування фотоательє та на підготовку фотоекспонатів на виставку в м. Чикаго). Арк. 1–4.
18. *Шалабавка М.* Лист до митрополита Андрея Шептицького від 19 листопада 1929 р. [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. Ф. 408 (Греко-католицький митрополичий ординаріат, м. Львів). Оп. 1. Спр. 600 (Листи фотографа Шалабавки Михайла Шептицькому А. про надання грошової допомоги для влаштування фотоательє та на підготовку фотоекспонатів на виставку в м. Чикаго). Арк. 5, 6.
19. *Шалабавка М.* Лист до митрополита Андрея Шептицького від 17 листопада 1932 р. [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. Ф. 408 (Греко-католицький митрополичий ординаріат, м. Львів). Оп. 1. Спр. 600 (Листи фотографа Шалабавки Михайла Шептицькому А. про надання грошової допомоги для влаштування фотоательє та на підготовку фотоекспонатів на виставку в м. Чикаго). Арк. 11, 12.
20. *Шалабавка М.* Лист до митрополита Андрея Шептицького [від 1931 р.] [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. Ф. 358 (Шептицький Андрей (Роман-Марія-Александр, 1865–1944), граф, митрополит Галицький греко-католицької Церкви, архієпископ Львівський, єпископ Кам'янець-Подільський, культурний і церковний діяч, меценат, дійсний член НТШ). Оп. 1. Спр. 372 (Листування з кореспондентами на літери «Ша» – «Шк»). Арк. 51.
21. *Шалабавка М.* Лист до митрополита Андрея Шептицького [від 1931 р.] [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. Ф. 358 (Шептицький Андрей (Роман-Марія-Александр, 1865–1944), граф, митрополит Галицький греко-католицької Церкви, архієпископ Львівський, єпископ Кам'янець-Подільський, культурний і церковний діяч, меценат, дійсний член НТШ). Оп. 1. Спр. 372 (Листування з кореспондентами на літери «Ша» – «Шк»). Арк. 52.
22. *Шалабавка М.* Лист-привітання митрополита Андрея Шептицького з Великодніми святами від 3 січня 1930 р. [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. Ф. 358 (Шептицький Андрей (Роман-Марія-Александр, 1865–1944), граф, митрополит Галицький греко-католицької Церкви, архієпископ Львівський, єпископ Кам'янець-Подільський, культурний і церковний діяч, меценат, дійсний член НТШ). Оп. 1. Спр. 372 (Листування з кореспондентами на літери «Ша» – «Шк»). Арк. 46.

23. *Шалабавка М.* Лист-привітання митрополита Андрея Шептицького з іменинами від 12 грудня 1937 р. [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. Ф. 358 (Шептицький Андрей (Роман-Марія-Александр, 1865–1944), граф, митрополит Галицький греко-католицької Церкви, архієпископ Львівський, єпископ Кам'янець-Подільський, культурний і церковний діяч, меценат, дійсний член НТШ). Оп. 1. Спр. 372 (Листування з кореспондентами на літери «Ша» – «Шк»). Арк. 50.
24. *Шалабавка М.* Портрет Олекси Новаківського // Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, Інститут досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів. Фот. Інв. № 24 144/II ф.
25. *Materiały do dziejów Akademii sztuk pięknych w Krakowie: 1895–1939 / Opracowali: Józef E. Dutkiewicz, Jadwiga Jeleniewska-Ślesińska, Władysław Ślesiński.* Wrocław; Warszawa; Kraków: Wyd-wo Polskiej Akademii Nauk, 1969. 494 s., il.

References

1. Balytskyy, O. (1933). Shlyakhom rozvytku ukrayinskoyi fotografii, *Svitlo y Tin*, Lviv, no. 1/2, pp. 4-6. [in Ukr.].
2. Voloshyn, L. (2004). *Avtoportrety Oleksy Novakivskoho*, Svichado, Lviv, 156 pp., il. [in Ukr.].
3. Hayduchok, S. (1926). *Svitlyvstvo. Dilo*, no. 92, pp. 3, 4. [in Ukr.].
4. Zalozetskyy, V. (1934). *Oleksa Novakivskyi*, Drukarnya Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka u Lvovi, Lviv, 54 p., il. [in Ukr.].
5. S. D. [S. Dmokhovskyy]. (vstupna st.) ([1930]). *Katalog I. vystavky ukrayinskoyi amatorskoyi fotografii. Lviv 7. XII. – 14. XII. 1930.* Drukarnya «Nedilya», Lviv, 16 p., il. [in Ukr.].
6. Koval, Ya. (1996). *Hospodar Perehinskoyi pushchi: Ridkisni fotografii z zhyttya Sluhy Bozhoho Andreya Sheptytskoho*, [b. v.], Lviv, 34 p., il. [in Ukr.].
7. Kotlobulatova, I. (2011). *Lviv na fotohrafii – 2: 1860–2011*, Tsentr Yevropy, Lviv, 352 p., il. [in Ukr.].
8. Kotlobulatova, I. (2014). *Lviv na fotohrafii – 3: Lviviany*, Tsentr Yevropy, Lviv, 320 p., il. [in Ukr.].
9. Mokh, O. (1933). Z problemy fotografii, *Svitlo y Tin*, Lviv, no. 1/2, pp. 2, 3. [in Ukr.].
10. Panchenky. Velykodnya lystivka Starosolskym vid 10 kvitnya 1936 r. [Manuskript], *TsDIA Ukrayiny u Lvovi*, F. 360 (Starosolskyi Volodymyr-Stepan (1878–1942), advokat, pravnyk, sotsiolog, hromadskyi i politychnyy diyach, diysnyy chlen NTSH, profesor), op. 1, spr. 542 (Lysty Panchenka R., Panchaka V. i Pankevycha I. do Starosolskoho V.), fol. 20. [in Ukr.].

11. Pasitska, O. (2019). «Lvivskyy Manchester» i «Halytska Kaliforniya»: sotsialno-ekonomichna diyalnist ukrayintsiv Halychyny (20–30-ti roky XX st.). Lviv, 572 p., il. [in Ukr.].
12. Potribna panna ukrayinka (1929). *Dilo*, no. 185, p. 6. [in Ukr.].
13. Poyavylysy v prodazhi harni voskresni lystivky (1934). *Dilo*, no. 87, p. 4. [in Ukr.].
14. «SVIT» ilyustrovanyy zhurnal (1926). *Dilo*, no. 28, p. 4. [in Ukr.].
15. U 25-litty Arkhyhereyskykh Svyachen 1912–1937 [Albom fotohrafy] *Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrayiny imeni V. Stefanyka, Instytut doslidzhen bibliotechnykh mystetskykh resursiv*. Fot. Inv. № 26 728/II f. – 26 757 / II f., fol. 1 zv. [in Ukr.].
16. Figol, D. (1933). Osvitlennya peredovsim. *Svitlo y Tin*. Lviv, no. 7/8, pp. 53, 54. [in Ukr.].
17. Shalabavka, M. Lyst do mytropolyta Andrey Sheptytskoho vid 15 sichnya 1929 r. [Manuskript]. *TsDIA Ukrayiny u Lvovi*. F. 408 (Hreko-katolytskyy mytropolychyy ordynariat, m. Lviv), inventory 1, file 600 (Lysty fotohrafy Shalabavky Mykhayla Sheptytskomu A. pro nadannya hroshovoyi dopomohy dlya vlashtuvannya fotoatelye ta na pidhotovku fotoekspozitiv na vystavku v m. Chykaho), fol. 1-4. [in Ukr.].
18. Shalabavka, M. Lyst do mytropolyta Andrey Sheptytskoho vid 19 lystopada 1929 r. [Manuskript]. *TsDIA Ukrayiny u Lvovi*. F. 408 (Hreko-katolytskyy mytropolychyy ordynariat, m. Lviv), inventory 1, file 600 (Lysty fotohrafy Shalabavky Mykhayla Sheptytskomu A. pro nadannya hroshovoyi dopomohy dlya vlashtuvannya fotoatelye ta na pidhotovku fotoekspozitiv na vystavku v m. Chykaho), fol. 5, 6. [in Ukr.].
19. Shalabavka, M. Lyst do mytropolyta Andrey Sheptytskoho vid 17 lystopada 1932 r. [Manuskript]. *TsDIA Ukrayiny u Lvovi*. F. 408 (Hreko-katolytskyy mytropolychyy ordynariat, m. Lviv), inventory 1, file 600 (Lysty fotohrafy Shalabavky Mykhayla Sheptytskomu A. pro nadannya hroshovoyi dopomohy dlya vlashtuvannya fotoatelye ta na pidhotovku fotoekspozitiv na vystavku v m. Chykaho), fol. 11, 12. [in Ukr.].
20. Shalabavka, M. Lyst do mytropolyta Andrey Sheptytskoho [vid 1931 r.] [Manuskript]. *TsDIA Ukrayiny u Lvovi*. F. 358 (Sheptytskyy Andrey (Roman-Mariya-Aleksandr, 1865–1944), hraf, mytropolyt Halytskyy hreko-katolytskoyi Tserkvy, arkhyepyskop Lvivskyy, yepyskop Kamyanets-Podilskyy, kulturnyy i tserkovnyy diyach, metsenat, diysnyy chlen NTSH), inventory 1, file 372 (Lystuvannya z korespondentamy na litery «Sha» – «Shk»), fol. 51. [in Ukr.].

21. Shalabavka, M. Lyst do mytropolyta Andrey Sheptytskoho [vid 1931 r.] [Manuskript]. *TsDIA Ukrainy u Lvovi*. F. 358 (Sheptytskyy Andrey (Roman-Mariya-Aleksandr, 1865–1944), hraf, mytropolyt Halytskyy hreko-katolytskoyi Tserkvy, arkhyepyskop Lvivskyy, yepyskop Kamyanets-Podilskyy, kulturnyy i tserkovnyy diyach, metsenat, diysnyy chlen NTSH), inventory 1, file 372 (Lystuvannya z korespondentamy na litery «Sha» – «Shk»), fol. 52. [in Ukr.].
22. Shalabavka, M. Lyst-pryvitannya mytropolyta Andrey Sheptytskoho z Velykodnimy svyatamy vid 3 sichnya 1930 r. [Manuskript]. *TsDIA Ukrainy u Lvovi*. F. 358 (Sheptytskyy Andrey (Roman-Mariya-Aleksandr, 1865–1944), hraf, mytropolyt Halytskyy hreko-katolytskoyi Tserkvy, arkhyepyskop Lvivskyy, yepyskop Kamyanets-Podilskyy, kulturnyy i tserkovnyy diyach, metsenat, diysnyy chlen NTSH), inventory 1, file 372 (Lystuvannya z korespondentamy na litery «Sha» – «Shk»), fol. 46. [in Ukr.].
23. Shalabavka, M. Lyst-pryvitannya mytropolyta Andrey Sheptytskoho z imenynamy vid 12 hrudnya 1937 r. [Manuskript]. *TsDIA Ukrainy u Lvovi*. F. 358 (Sheptytskyy Andrey (Roman-Mariya-Aleksandr, 1865–1944), hraf, mytropolyt Halytskyy hreko-katolytskoyi Tserkvy, arkhyepyskop Lvivskyy, yepyskop Kamyanets-Podilskyy, kulturnyy i tserkovnyy diyach, metsenat, diysnyy chlen NTSH), inventory 1, file 372 (Lystuvannya z korespondentamy na litery «Sha» – «Shk»), fol. 50. [in Ukr.].
24. Shalabavka, M. Portret Oleksy Novakivskoho, *Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka, Instytut doslidzhen biblioteknykh mystetskykh resursiv*, Fot. Inv. № 24 144/II f. [in Ukr.].
25. Dutkiewicz, Józef E., Jeleniewska-Ślesieńska, Jadwiga & Ślesieński, Władysław (opracowali) (1969). *Materiały do dziejów Akademii sztuk pięknych w Krakowie: 1895–1939*. Wrocław; Warszawa; Kraków: Wyd-wo Polskiej Akademii Nauk, 494 p., il. [in Pol.].

Larysa Kupchynska, Acting Director of the Research Institute for Art Library Resources, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, PhD (Art Criticism)

A portrait of Klymentii Sheptytskyi by artist Mykhailo Shalabavka

The article covers the life and creative development of one of the little known Ukrainian photographers and painters of the first half of the twentieth century, who was Mykhaylo Shalabavka. In order to disclose his biographical data in more detail, the information provided by modern researchers

has been supplemented with archival materials. Due to their analysis, first of all, M. Shalabavka's letters to Metropolitan Andrey Sheptytskyi presented many new facts that characterize the artist's participation in public life in the formation of the Ukrainian school of photography first in Lviv, his beliefs about further ways of its development. Emphasizing his active participation in public life, the article stated that he executed hundreds of photographs of national liberation competitions of the Ukrainian people of the early twentieth century, life and way of life of Boykivschyna, Hutsulschyna and Podillya, architecture of Lviv. Particular attention is paid to the photo portraits that brought the author glory. One of his most famous works, Portrait of Oleksa Novakivskyi, and little-known photographs of prominent representatives of the Greek Catholic Church of the twentieth century, discovered in the collections of the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv named after, are analyzed in detail. It is substantiated that by performing portraits, M. Shalabavka worked according to the requirements of the time, which included the use of the traditions of the portrait genre of previous centuries. This has significantly influenced the artist's works, securing them a proper place in the history of photography. Due to many years of work by photographer M. Shalabavka in the late 1930's, he turned to painting, performed an oil painting «Portrait of Klymentii Sheptytskyi». He is one of the later artists and sums up his multidimensional experience.

Keywords: *Mykhaylo Shalabavka, Ukrainian photographers, history, life and way of life, portrait, Klymentii Sheptytskyi.*